

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogο: „Angelček“

Štev. 6.

V Ljubljani, 1. junija 1901.

Leto XXXI.

Materi.

„Ne boj se, pozabili
Ne bomo mi na te“,
Sošolci so mi rekli,
Ko dali so v slovo roke.

„Kot zdaj, ostal bom vedno
Prijatelj te ljubeč“,
Dejal mi je prijatelj
V objemu zadnjem mi sloneč.

„Kot smo dozdam, še bomo
Imeli te radi“,
Rodbinci so mi rekli
In brisali so si oči.

„Ljubili bomo večno
Te, ljubi brat, zvesto“,
So bratje, sestre rekli,
Ko smo objeli se v slovo.

A ti pa, zlata mati,
Takrat molčala si,
Ko sem v objemu zadnjem
V naročju sladkem slonel ti.

A zdaj —? Še komaj leto
Minilo ni kratkó;
A ne spominja mene
Nikdó se več, oh, prav nikdó.

Pač! Nekdo mene vendar
Pozabil sam še ni!
Po meni še žaluje! —
Oh, mati zlata, to si ti!

Ničesar obljubila
Mi nisi ti tedaj,
Srce pa tvoje bje
Še zame vedno kot nekdam!

U. Zakrajšek.

Brat in sestra.

(Selko.)

Ameriko, v Ameriko! Ta klic se je širil po Dolu. Bilo je to v onem času, ko so hiteli ljudje trumoma v daljno deželo iskat si nove domovine. In Dolani so se odzvali temu klicu. Začeli so se odpravljati čez morje. Zapustil je oče ženo in revne otroke in hitel tje v upanju, da ga čaka tamkaj sreča. Sin je podal roko starišem in bratom ter se odpeljal v tuji svet. Niso ga ganile solze jokajoče matere, ni ga udržal resni pogled skrbnega očeta. Tudi hči je zapustila rojstno hišo — saj cvete tamkaj bogastvo, sreča. Tupatam so odhajale tudi cele rodovine. Z dojenčkom na prsih in s solzami v očeh se je ločila mati, skrbna gospodinja od svojega domovanja.

V teh časih je bilo.

Tudi edini sin Zavašnikov, Peter, se je odpravljal v Ameriko. Lepo posestvo je imel oče — toda to ni zadržavalo sina. Tam si prisluži v kratkem tisoče — in potem bode živel kot gospod.

Zaman ga je skušala pregovoriti skrbna mati, zaman mu je kazala lepo polje, rejeno živino, zaman govorila: „Glej, da bi se tebi godilo dobro, trudila sva se z očetom. Bog je blagoslovil najin trud. Sin ostani, nič ti ne bode hudega. Ostani, da bodeš v tolažbo in podporo meni in očetu na stare dni.“

Toda Peter ni hotel ostati.

„Kmetijo naj prevzame sestra. Ako bodete kedaj v denarnih stiskah, poslati vam hočem denarja iz Amerike“, tako je govoril.

In oče je odšel sinu doto. V očeh so mu stale solze in tresle so se mu roke.

In Peter je odšel.

I.

Zavašnik se je staral. Čutil je, da mu pešajo moči, da ga objemlje starost. Čutil je njen težki objem, a ni se ga mogel oprostiti.

Njegova žena je že počivala v grobu. Delo in trud, po nekoliko tudi žalost za sinom sta jo spravila pod zemljo. Edino veselje je imel Zavašnik nad svojo hčerko. Dete je bila, ko je odhajal brat v tujino. Sedaj je bila dorasla, in oče je gledal, kje bi dobil primerneга zeta.

Pred pustom se je omožila njegova Amalija, in dobil je zeta Jožefa.

Spomladi pa — bila je lepa pomlad ono leto — legel je k večnemu počitku stari Zavašnik.

Ko je ležal na smrtni postelji, težila mu je srce skrb za sina. Je-li dosegel njegov edinec ono srečo, za katero je hitel tjekaj? Se mu li godi dobro? Ali želi mogoče priti zopet pod domači krov? To je skrbelo starega Zavašnika. Že dolgo, dolgo ni dobil nobenega sporočila od Petra.

Zet Jože je bil slab gosposodar. Nič mu ni šlo po sreči. Polje mu ni rodilo, živina se mu ni redila lepo. Vrh vsega tega je zahajal preveč v gostilno. Prej se je nekoliko bal starega Zavašnika, a po njegovi smrti je delal čisto po svoji pameti. Amalija ga je prosila in rotila, naj ne pije, naj ostane doma. A ni pomagalo.

Hoja za hojo v lepem Zavašnikovem gozdu se je stresla, zatrepetala zadnjič in pala z glasnim treskom na tla. Gori na Bloščku je bil gozd. Ponenen je bil nanj rajni Zavašnik — saj je bil vedno lepo zelen. Sedaj je izginila ta hoja, ona smreka, — gozd se je redčil. Kazala so se rebra. In čez nekoliko let je pala zadnja smreka. Jože je rabil denarja za pijačo in igro.

V hlevu pa je gledala živina plašna okrog. Zdaj je odpeljal gosposodar to telico, zdaj ono kravo — a nazaj jih ni pripeljal.

In čez nekoliko let je mukala sivka sama v hlevu.

Amalija je videla, kako gine imetje in gledala je obupana v bodočnost. Kaj bo z njeno hčerko Anico, ki počiva sedaj še v mali zibki, nevedé, s koliko skrbjo gleda mati v prihodnost.

II.

Poletni dan se je nagibal h koncu. Žalostno je gledalo solnce od zapada sem na razpadajoče domovanje nekdanjih ponosnih Zavašnikov.

Proti Dolu je stopal popotnik. Ni bil tujec. Gledal je okrog, da se mu je videlo: Znan mu je ta kraj, znana okolica. Tupatam je postal in gledal začuden — mnogo se je spremenilo, kar ga ni bilo tukaj. Pogledal je na visoko hruško pred Zavašnikovo hišo. Še je stala mogočno in veličastno kot nekdej. Nanjo je plezal kot deček, na nji je videl prvič ptičje gnezdo — v votlini so valile senice. A sedaj se je ozrl žalostno na svojo nogo. Lesena je bila — črno pobarvana. Sedaj ne bi mogel več priplezati na hruško! In ko je prestopil, odmeval je korak votlo, žalostno.

Stopil je v vežo. Ni bilo tako lepo, kot tedaj, ko je odhajal od doma. Vse je kazalo, da gosposodari tukaj bolj revščina kot bogastvo.

V sobi je zibala Amalija svojo hčerko. Ni spoznala prišleca. Misleč, da je navaden berač, hotela mu je dati mal dar. Toda Peter jo je pogledal, zrl dolgo v obraz, ki se mu je zdel tako podoben njegovi materi, dolgo zrl in izpregovoril eno samo besedo:

„Amalija!“

Pogledala ga je. Na obrazu je videla poteze, ki so jo spominjale na resni obraz rajnega očeta. Vedela je tudi, da je brat v tujini, saj so govorili oče tolikokrat o njem. Spoznala ga je.

„Ti Peter — moj brat?“

Brat in sestra sta se objela.

„In tvoja noga?“ spregovorila je Amalija.

„Je že davno strohnela v zemlji. Ta noga je stopila čez prag tedaj, ko je govorila jokajoča mati: „Sin moj, ostani! Bodi mi podpora na starost.“ Ta noga je prekoračila domači prag, dasi je prosil oče: „Sin, ne hodi v tujino! Nisem jih poslušal. Poglej, sestra, tu je kazen. Spoštuj očeta in

mater, da se ti bo dobro godilo — jaz nisem delal tako, zato sem tako nesrečen.“

Pogledal je svojo leseno nogo — in v očeh se mu je zasvetila solza. Mož, ki ni bil navajen joku, je jokal, ker enkrat ni vbogal očeta, ni poslušal matere.

„Kako si pa prišel ob nogo?“

„Kopal sem v rudniku. Podrlo se je nekaj v jami, zasulo pet tovarišev, meni je pa pal na nogo velik kamen ter jo zdrobil. Morali so mi jo odrezati. Dolgo časa sem bil v bolnišnici. Ko sem mogel zopet hoditi, napotil sem se proti domu, ker za težavno delo nisem bil več. Tukaj bi preživel rad svoja žalosti polna stara leta, kjer sem se veselil v brezskrbni otročji dobi.“

V tem je prišel pijani Jože domov. Ker je bil starejši kakor Amalija, poznal je nekdanj Petra in tudi sedaj ga je spoznal.

Peter ga je prosil, ali bi smel ostati na domu. Toliko bode že delal, da si zasluži vsakdanji živež.

Toda Jože je rekel, da ne potrebuje takih delavcev. Kjer je bil prej, ko je bil zdrav, tje naj gre sedaj, ko je bolan.

In Amalija je molčala. Ni skušala pregovoriti svojega moža. Slutila je, da bode nedostajalo hrane nji in njeni hčerki, vendar ni bilo lepo, da je pustila odgnati brata od hiše. Ni bilo lepo — —.

Peter je odhajal drugič izpod rodnega krova s sklepom, da se ne vrne nikoli več. Po dolgih dvajsetih letih je prišel domov, toda le eno uro je dihal domači zrak. Tolklo mu je srce, ko je odhajal. Saj je šel v svet nevedé, ne kod, ne kam, in težila mu je hojo lesena noga.

Najhujše pa mu je bilo, da je bilo slovo od sestre tako hladno. Ni ga prosila, naj ostane, ni pregovarjala moža, naj pridrži njenega brata pri hiši.

In šel je —. Noč je padala na zemljo, on je odhajal od doma.

Brez pravega cilja je stopal po cesti, ki je peljala tje proti Dolenjskemu.

III.

Pri Zavašniku je šlo vedno nazaj. Jože je pil, igral in prodajal. Od velikega posestva je ostala naposled sama hiša z vrtom.

Bilo je dvajset let, odkar je bil odšel Peter drugič od doma. Prav mrzla zima je bila ono leto. In nekega dne so prinesli Jožeta mrtvega k Amaliji. Napil se je bil preveč, zaspal na poti in zmrznil. Pokopali so ga — a očetje so kazali nanj in svarili svoje sinove: Varujte se pijačel!

Amalija je upala, da bo stanovala sedaj zadovoljna v svoji hiši, da bode obdelovala vrt in da bodeta živeli srečno s hčerko.

A ni se ji izpolnila želja. Oglasil se je ta in oni ter zahteval, naj mu vrne, kar je bil posodil rajnemu.

Posledica je bila, da so prodali hišo in vrt. In dve siroti sta šli v svet nevedé, kje bi si iskale pomoči in zavetišča. Po oni poti, ki je šel nekdanj brat, stopala je sedaj Amalija. Njo je težila dvojna skrb, kako bo preživela sebe in svojo še živečo, pet let staro Marico. Hvalila je Boga, da je bil poklical njene druge otroke k sebi.

Ostalo ji je nekaj malega denarja od prodane hiše. S tem je kupila neko na pol podrto kočo v oddaljeni vasi Brdo.

Nekoliko časa je dobro izhajala. Hodila je na delo, hčerka pa se je igrala z vaškimi otroci.

Toda bolezen — ta uniči še to malo srečo, ki si jo človek pribori. Veselje in zadovoljnost vlada v hiši, bolezen se prikrade, položi na posteljo mater, in cela rodovina se žalosti, joka. Ako pa pride bolezen v kočo siromakovo, pripelje s seboj še druge sestre: pomanjkanje, glad, revščino.

Amaliya je zbolela. Ležala je na postelji. Njena hčerka Marica pa je jokala ob postelji. Nič ni mogla pomagati ljubljeni materi — le kadar je vzdihnila bolnica: „Marica, vode!“ hitela je s posodico po hladne, sveže pijače.

Žalostno je bilo v koči na koncu Brda.

IV.

Po teh krajih je beračil „Jakob z leseno nogo“, tako so klicali vaščani berača, ki jih je obiskal večkrat. Bil je prijazen, vesel in zadovoljen z malim darom. Še otroci se ga niso bali, kakor drugih beračev. Stric Jakob so mu rekali, in radi pritekli k njemu.

Tudi v kočo konci vasi je stopil, da bi dobil mal blagodar. Ali, ko je videl na postelji bolno ženo, ob postelji jokajočo hčerko, spoznal je, da je tukaj večja revščina kakor pri njem, da je tukaj treba pomoči.

Stopil je k postelji in povprašal bolnico, česa želi. Lačna je bila. Ali ni mogla jesti suhega kruha, ki ga je nosil s seboj v malhi. Jakob je torej vzel svoje prihranjene novce — dolgo časa jih je nabiral — in hitel k mesarju. Vrnil se je s koščkom mesa. Na ognjišču je zaplapolal ogenj, in berač je pristavil lonec z mesom. In ko je videl, da je bolnica slaba, prinesel ji je kozarec vina iz bližnje gostilne.

Juha je bila kuhana, in s slastjo je zavživala Amaliya tečno hrano.

Odleglo ji je nekoliko. Zahvalila se je neznanemu dobrotniku.

„Hvala vam, dobri mož“, tako je govorila, „storili ste dobro delo. Poplačati vam tega ne morem jaz, toda upam, da vam bo povrnil Oni, ki biva nad oblaki.“

„Tudi ne zahtevam povračila od vas. Kjer vidim, da je treba pomoči, in ako morem pomagati, pomagam od srca rad. Vem pa tudi, da je mnogo ljudi na svetu, ki niso berači, a so revnejši kot berači. In takim pomagam vedno rad. Vem, kako je težko prositi miloščine pri tujem človeku — in da rešim te ljudi nadležnega posla, prosim jaz mesto njih. Vrnil se bom tudi jutri in vam prinesel kaj hrane.“

Res je prišel Jakob drugi dan. Prinesel je nekoliko svežega kruha in kupil zopet mesa.

In tako je delal dolgo, dolgo. Po zimi pa je prinesel vselej butaro drv na starih plečih iz bližnjega gozda, da siroti nista zmrzovali.

Preskrboval jima je hrano. Kar si je bil prihranil v desetletjih za one dni, ko ne bode mogel več hoditi okrog, izginevalo je. Ali pri tem ni bil

žalosten. Zavest, da dela dobro, da pomaga bližnjemu, tolažila ga je, razveseljevala ga je.

Ali bolnici ni hotelo odleči. Slabela je vkljub skrbni postrežbi berača Jakoba.

Nekega dne se je čutila zelo slabo. Slutila je, da pride kmalu njena zadnja ura. Toda, tako težko se loči s tega sveta — kaj bo z njeno Marico?

Poklicala je k sebi berača in ga prosila, naj skrbi za njeno dete, kolikor bo v njegovi moči.

Jakob je obljubil.

Vprašal je, kje je deklica doma. In bolnica je pripovedovala o žalostnem svojem življenju, o svoji domačiji. In ko je imenovala rojstno vas, očeta, brata v Ameriki — spoznal je Jakob, da je stregel svoji sestri Amaliji. Poslušal je njeno povest: kako je mož zapravljjal, kako se je vrnil brat in zopet odšel, in ona ga ni prosila, naj ostane, ga ni zadrževala. Vse to je pripovedovala. Jakobu pa so tekale solze po licu. Skrivaj jih je brisal, da jih ni zapazila bolnica.

Ko je končala, izgovoril je zopet, kakor tedaj, ko se je vrnil domov, samo besedo:

„Amalija!“

In brat je objel sestro.

„Ti Jakob? Tvoja noga me je spominjala mojega brata, ali v dvajsetih letih si se spremenil mnogo. Tvoja govorica, tvoj obraz je drugi. Hvala Bogu, izdihnili bom v rokah svojega brata, in svoj zaklad, svojo hčerko, bom izročila v skrbne roke.“

Bolnica je prosila duhovnika. Jakob je stopil v župnišče ter se vrnil z gospodom.

Drugi dan pa je zapel zvonček tam visoko v zvoniku ter naznanil: Ena duša je na poti k večnemu Sodniku.

Amalija je bila mrtva.

Težko se je ločila od svoje Marice. Vedno in vedno je prosila brata: „Jakob, skrbi za mojo hčerko, skrbi zanjo.“

In brat je obljubljal.

Po Brdu pa se je širila novica: „Žena v koči je umrla. Pred smrtjo je spoznala, da je berač Jakob njen brat.“

In stari možje so govorili:

„Prav lepo je skrbel Jakob za svojo sestro, dasi je ni poznal. Ko bi skrbeli vsi bratje tako za svoje sestre, ki jih poznajo, svet bi se spremenil v raj.“

Tudi za Marico je skrbel Jakob prav po očetovsko. Dokler je bila majhna, preskrbel ji je hrano. Pozneje jo je dal v pošteno službo in naposled ji je pripravil ne bogatega a poštenega ženina.

Naš stric — vojak.

(Orisal — Josip Bekš.)

e vem, ali sem v resnici spal, ali ležal samo v omotici ...

Le včasih sem začul stensko uro, katere nihalo je leno nihalo sem in tje. Pod oknom je zamijavkal maček, tam pri sosedu pa je tulil pes zategnjeno in nekako v srce prodirajoče. Nevoljno sem se premetaval po postelji, a vedel nisem sam, česa želim, morebiti spanca — ali da bi se vzdramil ...

In končno sem se zavedel svojega sluha.

Prav počasi — razločno, da sem razumel najmanjšo besedico — in z mehko zategnjenim napevom je donela iz stranske sobe našemu stricu priljubljena pesem:

„Jura, Jura, stari vojak,
Pije, pije iz pipe tobak —“

Obrnil sem se z nevoljo na drugo stran ter zakašljaj ... Nič ni pomagalo; pesem se je razlegala dalje pritajeno v gluho noč. In začel sem misliti ...

Ruski in srbski pevci, ki hodijo od koče do koče ter popevajo narodne pesmi, so mi rojili po glavi. In res, bolje si jih nisem mogel predstavljati, kakor če sem slišal to pesem našega strica. Skrivnostno, kakor v nedoglednih ruskih stepah ali plodnih srbskih poljanah obdonavskih, je donel ta glas: Videlo se je, da pevec, ki ga poje, čuti — da ima mehko dušo. In tak je bil naš stric.

* * *

„Striček, kam pa?“

„Za nosom, he he he, za nosom; ali znaš tudi ti za nosom?“ Pa je malo postal, parkrat živo pogledal izpod košatih obrvij, stisnil palico pod pazuo ter zapalil svoj vivček.

„Kam vas pa privede nos?“

„Kamor jaz hočem, he he he, kamor hočem; ej, moj nos je dober, star — pa dober.“

In nehoté sem se nasmehnil. Ta prirojena šegavost je bila našemu stricu lastna že od nekdaj.

„Veš ti, fante, ki se razumeš na branje, pa ki znaš tisti jezik, v katerem se bere sveta maša, moj nos ni, kar si bodi. Da sém sploh še med živimi, se imam zahvaliti v prvi vrsti Bogu, potem pa svojemu nosu.“

In potegnil je parkrat na debelo dim ter stopical počasi ob kozolcu ...

„Pravijo, da vrana duha smodnik, in da je še ni nihče ustrelil. Vidiš, tak sem jaz, he he he — jaz. Takole navzkriž vklenjenega so me že peljali Pijemontezi — pa sem jo upihal, težko sicer, pa upihal sem jo. Po noči je bilo. Mesec je sijal še enkrat bolj debelo, kot pri nas — na Italijanskem je vse mogoče — pod zamreženim oknom sta koračila dva belohlačneža z nabitima puškama, pa z bridkima sabljama v rokah, jaz sem pa gledal skozi zamreženo okno tje v noč, pa tožilo se mi je po domu. In vzdihnil sem

sam pri sebi: Bog ve, kaj dela moja mati — pa solza mi je kanila na roko. Obrisal sem si oko, pa glej spaka; zadel sem ob nos. Primaruha, zakaj sem pa Kranjec, sem si mislil, pa sem zgrabil za omrežje — he he he — zunaj se je pa slišal glas: la trora trora, to se pravi po naše, kakor bi strašilo, pa sta jo ubrala oba, oba sta jo ubrala. Saj pravim, taki-le so Italijani — jaz pa, ne bodi len, smuk skozi okno, pa sem bil na njivi hehehe, pa samo moj nos mi je pomagal, ki sem ga zadel z roko. Hehehe, samo moj nos, res!“

O, jaz bi ga poslušal tega strica cel dan, celo noč...

Star je bil, da ne bom lagal, gotovo že šestdeset let, korenjak pa še tak, da je bilo kaj. I pravzaprav res ni potreboval palice, pa nosil jo je le iz navade, recimo, kakor gospodski ljudje.

Res, raven je bil, prav raven, kakor vojak. Ko bi vi vedeli, kako me je včasih „eserciral.“ In če sem se iz hudomušnosti obrnil na „links“ mesto na „rechts“, pa je dejal prav važno: „E, fant, ti pa ne boš, pravim ti, da ne boš; tak že ne, kakor sem bil jaz.“ —

* * *

Precej pozno v jeseni je že bilo. Drevje je stresalo zadnje liste in ostra sapa je brila preko strnišč.

Naš stric je jel — pokašljevali...

„Ti, Jože, kaj ne, da res pokašljujem; pa bezá me v grlu; ti prebita reč ti. Jože, kaj ne, da res kašljam — kh-kh. I — hm!“

Moral sem se smejati. Mož je vedel, da kašlja, pa me je popraševal, pa kako otročje! —

„Kaj pa poprašujete; saj menda vendar sami veste!“

„Lej, lej, kako naj vem. Le verjemi mi, da še nisem kašljal v svojem življenju. Ljudi sem že slišal, pa tudi konje, sam pa res še nisem nikoli. Ti sitni kašelj, ti!“ In jaz sem zaslutil... a verjeti nisem mogel...

„E, stric, saj ni še nič hudega to; ste se že prehladili, ko ste spravljali drva domov. Sámó pride, sámó zopet preide“, sem ga tolažil.

„Kaj — lej, lej! Pa še kaj misliš — kaj? Star vojak, pa da bi umiral! V ognju že, vpostelji pa nikdar. —

„Jura, Jura, stari vojak
Pije, pije iz pipe tobak“.

In zopet je zazvenela ona mehka njegova struna, mehka sicer, a polna srčnosti in življenja.

Mož se ni nadejal, da — smrt mu še ni prihajala na misel.

Pa kmalu je potrkala celo na vrata.

Nad belo poljano so prihajale vrane. Njih glas je pretresal mozeg. On, stari vojak pa je ležal na odru... Pred njim se ni zgrinjal sivi dim, ni mu donelo na uho pokanje pušk in topov, bolestni vzdih ranjencev, srčen glas poveljnikov, ne, on je ležal miren, smehljač na odru. Tistih potez, ki so se tako prikupile vsakemu človeku, treznih, prevdarnih, in ob enem smehljajočih, mu ni izbrisala tudi tako nepričakovana smrt...

Oj, kako so sladke!

Oči so mu bile sicer trdno sklenjene, a ostali obraz brez izraza bolesti...

Jaz pa se poleg ginjenosti nisem mogel vzdržati, da bi se ne spomnil one noči, pripovedovanja o njegovem nosu, njegove priljubljene:

Jura, Jura, stari vojak,
Pije, pije iz pipe tobak.

O, nič več je ne bom čul iz Tvojih ust, nič več se ne bom naslajal ob Tvojih dovtipih. Smrt je končala svoje delo, Ti si nem...

Basni o levu.

Po Ezopu, Lafontainu in Krilovu priredil Brinjos.

13. Lev.

ev se je bil silno postaral: kosti so ga bolele in postelja mu je bila pretrda. Tudi premrzlo mu je bilo v skalnatem brlogu.

In pozval je k sebi svoje kneze in boljarje, gostodlake volke in medvede kosmatince. Kralj živali jim izpregovori z drgetajočim glasom: „Prijatelji, za mene, oslabelega starčka, je ta postelj pretrda. Vsa rebra me bolé od ostréga kamenja. Svetujte mi, kje naj poiščem mehke volne, ne da bi delal krivico ne ubogim, ne bogatim.“

„Presvetli lev!“ odgovoré velikaši, „kdo bi ne dal rad volne s svoje kože, da le ustreže tebi! In saj ni pičlo število kosmatih podložnih med nami: jeleni, koze, srne, lanjci¹⁾ — vsi ti radi poklonijo svoje kožuhe. Zbog tega jih tudi konec ne bo; še lažje jih bodo nosile noge.“ — Rečeno, storjeno; polovili so kratkodlako divjачino in jo oskubli do kože. Še za kocinastega medveda in gostodlakega volka je nekaj ostalo.

Lev pa je hvalil velikaše za njih dobrosrčni svet.

Dobrosrčnost je pač lepa stvar,
Le ob kožuho bližnjega se greti nikar!

Krilov.²⁾

¹⁾ Lanjec je neke vrste jelen lopatastih rogov.

²⁾ Ivan Andrejevič Krilov je znan zbog svojih krasnih basni širom sveta. Rodil se je leta 1768. v Moskvi. Krilov je bil vkljub svoji pisateljski slavi zelo skromnega vedenja in povsem priproste obleke, a tudi prav šaljive govornice. Še na smrtni postelji ga ni minila njegova dobra volja. Svojo bolezen si je namreč nakopal s tem, da je pokvaril želodec — mož je bil zelo ješč — s posušenimi jerebicami. Ko ga je obiskal nekaj dni pred smrtjo njegov prijatelj Rostovcev, mu je dejal Krilov: „Pač škoda, da mi smrt že na vrata trka; napisal bi še rad svojo poslednjo basen o samem sebi.“

„Kakšno basen?“ povpraša Rostovcev.

14. Lev in lisičica:¹⁾

Lisičica še ni nikdar videla leva. Ko ga je prvikrat srečala, se ga je tako ustrašila, da bi jo bilo skoraj strahu konec. Nedolgotega je naletela zopet na njega: tudi sedaj se je še tresla ko šiba na vodi, toda lev se ji je zdel vendar nekoliko manj strašen. Tretjikrat ga je pa že celó nagovorila in prav po domače z njim kramljala.

Danes pred mogočnim
Strah zapira mu še sapo,
Jutri premišljuje,
Če naj sname pred njim kapo.

Krilov.

15. Lev, srna in lisica.

Lev je podil po goščavi srno. Bil ji je že prav blizu za hrbtom, in cedile so se mu že sline po gotovem, tečnem kosilu. Da bi mu preganjana žival ušla, zdelo se je nemogoče: steza se je končavala pred širokim brezdom. Toda lahkonomaga srna je napela vse svoje sile: kakor puščica z loka je švignila nad prepadom — in skočila je na skalo ono stran brezdna. Lev je osupnil in se ustavil.

Prav ta trenutek se priplazi k levu njegov verni prijatelj, lisica.

„Kaj vidiš moje oči!“ pravi ona, „ti, ki si tako spreten in močen, ti bi se dal osramotiti od kilave srne? Samo da hočeš, in storiš lahko čudesa! Naj bo prepad širok, kakor hoče, preskočiš ga gotovo. Veruj mi, ne svetovala bi ti, ako bi ne poznala tvoje moči in spretnosti.“

Ko je lev to slišal, vzklopela mu je kri.

Prihulil se je na vse štiri noge in švignil nad globino. Toda ni se mu posrečilo; strmoglavil je v prepad in se pobil na smrt.

A kaj li njegov svetovalec in verni prijatelj?

Spoznal je takoj, da ne bo levu nikdar več treba ne sveta ne laskanja. Priredil je zato kar na tistem mestu sedmino, in preden je potekel mesec, je že oglodal prijatelja do belih kosti

Krilov.

16. Lev in človek.

Lovec je nastavljal zanjke med drevesa, čakajoč na divjačino. Med tem pa je njega samega zalezal lev in ga je podrl s šapo na tla.

„Umri, zatracana stvar!“ zarjove razjarjeni lev in odpre nad njim svoje žrelo. „Zdaj bomo videli, kje je tvoja pravica, kje tvoja moč in neustrašenost,

„No veš, tako-le nekako: Natovoril je kmet na voz posušenih rib, da jih popelje na trg. A kljuse njegovo je bilo že staro in slabotno. Kmetič pa se ni brigal za to; naložil je toliko tovara, kolikor ga je spravil na voz. Sosedje so se mu posmihali, češ, slaba bo predla kljusetu. — Vidiš, ljubi prijatelj, tudi mene je taka doletela. „Suhe jerebičice mi ne bodo težile želodca, sem si mislil, a vendar mi bodo prinesle smrt.“ In res, nekaj dni potem — 9. novembra leta 1844. — je umrl ljubeznivi Krilov, čigar spomin se ne časti le na Ruskem, ampak povsod, kjer poznajo njegove ljubke basni. — Pis.

¹⁾ To basen je prikrojil Krilov po Ezopu.

s katerimi se vi ljudje toliko ponašate in bahate. Vsem stvarjem hočete biti vladarji, da, še nad nas leve se hočete povzpeti za kralja. Dokaži sedajle meni v krempljih, če je tvoja moč tolika kakor tvoja bahatost!“

„Ne moč — ampak razum nam daje nad teboj oblasti,“ odgovori mu človek, „in jaz še sedaj trdim, da z lahkočo premagam ovire, katerim ti nisi nikakor kos.“

„O vaši širokoustni hvali sem slišal že marsikatero pravljico!“

„Ne s pravljico, temveč z dejanjem ti morem to dokazati. Sicer pa, če lažem, saj me moreš tudi pozneje raztrgati. Poglej: med tem-le drevjem je razpeta pajčevina. Kdo izmed naju predere hitrejšje skozi njo? Saj vidiš, ta mreža ni kamenita stena, — vsak najmanjši vetrič jo že zaziblje. In vendar ti pravim, da s svojo močjo ne predereš za mano.“

„Poskusiva!“ pravi lev, „videti hočem, kdo bo poprej na oni strani!“

Ko se čuti lovec prostega, smukne urno pod zanjke, pripravljen vsak hip, da jih zadrge.

Kakor puščica z loka se je spustil lev njemu v sled. Ker pa ni poznal umetne mreže, se je zapletel v zanjke in žalostno poginil.

Dobil je lovec stavo,

A lev zapadel glavo.

Krilov.

Kozji pastir.

draženski otroci niso hudobni, a poredni so pa le včas, osobito se po stari draženski navadi kaj radi dražijo. Bog ve, znabiti je celó radi tega vas Dražence dobila svoje ime. Posebno radi so dražili Lešnikovega Toneta, ker je bil — kozji pastir. To je bilo nekaj novega za draženske paglavce, ko so si Lešnikovi kupili kozi, Dimko in Belko. Krave so poznali, krave so pasli, a kôz še niso doslej videli. Takoj sta bili med vaško otročjad dve stranki; eni so hvalili koze, drugi so jih pa grajali, češ, grde so, krave so stokrat lepše. Samo ob sebi se razume, da je bil Lešnikov Tonek pri oni stranki, ki je hvalila koze. Začetskoma je imel Tonek bore malo somišljenikov, a ko je pričel nositi v šolo kozji — sir, tedaj je imel nakrat obilo prijateljev, ker vsem se je zdel sir jako okusen. — Čeravno je bil sir dober, svoje navade, draženja, le niso mogli opustiti. Zameril ni, pač pa je neustrašeno branil svoji kozi in vsaki še tako predrzni besedi je vedel primerno odgovoriti.

Lešnikovi so imeli koč in nekoliko njiv. Tonek je hodil že drugo leto v šolo, a štiriletna Lojzika se je igrala doma. Tonek in Lojzika sta se kaj rada imela. Če sta se tudi včasih sporekla radi kake malenkosti, bila sta si takoj zopet dobra, ker pogrešala sta takoj drug drugega. Rada bi bila

tudi Lojzika že hodila v šolo, pa gospod je še niso hoteli vsprejeti, in morala je še čakati. Bila pa sta s Tonekom zato na paši skupaj, ko je prišel iz šole, ter sta se skupaj igrala in včasih tudi kako pametno storila, a še večkrat kako nerodno.

Nekega dne je priletel ves razvnet iz šole.

„Kje so mati?“ vprašal je Lojziko, ki ga je že željno pričakovala.

„Na polje so šli. V peči v loncu imaš kašo za južino, in ko se najužinaš, morava gnati na pašo.“

Dejal je svoje šolske reči za mizo v kot in šel v kuhinjo po južino. Vsedel se je na kuhinjski prag, dejal lonec med kolena in pridno zajemal iz njega.

„Hm, Lojzika, danes bova pa nekaj naredila na paši!“

„Kaj pa, kaj?“ je naglo vprašala in skočila je kvišku s hišnega praga, kamor se je bila vsedla.

„Bodeš že videla. Štruceljnov in Cebekov sta me pa dražila; pravila sta, da sem kozama repa odrezal, ker imata tako kratka, in da sem Dimki roge odbil, ker jih nima.“

„Oj, ta Cebekov je tako poreden, še mene draži, če me le vidi.“

„Jaz sem njima tudi povedal, in veš kaj sta mi nazadnje rekla? Da kozi nista vredni piškavega oreha, ker ne znata voziti.“

Nastal je molk, ker oba sta bila užaljena, da so drugi tako grajali kozi, ki sta ju onadva tako rada imela.

„Pa nič ne dene“, dejal je čez nekaj časa, „če ne znata voziti, saj ju lahko naučiva. Danes ni matere doma (in dejal je prst na usta), lahko torej že danes poskusiva.“

„To bo lepo, to bo lepo!“ vzkliknila je Lojzika vsa vesela, „isti vozek vzameva s seboj, ki je za naju oba velik dovolj.“

„In vrvi bova vzela, pa bode.“

Ker se je že najužinal, nesla je Lojzika lonec nazaj v kuhinjo, Tonek pa je šel iskat vrvi. Imeli so majhen vozek, na katerem so si samotěž vozili s polja travo in druge majhne reči. Na ta vozek je dejal vrvi in potegnil ga je iz kolarnice na dvorišče. Za dvoriščem je bil velik vrt pašnik. Na spodnjem delu pašnika ob dvorišču je rastlo nekoliko močnih trnov. Tukaj sem v senco sta postavila vozek z vrvmi, kozi pa sta spustila, da sta se pasli po pašniku.

„Tako, naj se le paseta kozi, a midva bova pripravila voz.“

„Kaj pa, če pridejo mati?“ je vprašala Lojzika.

„E kaj, če tudi pridejo, saj ne bodo nič rekli. — Ta le voz razvozljaj in potem tukaj le priveži vrv.“

Hitela sta. Na vsaki strani sta privezala po eno dolgo vrv in spredaj na sredi eno krajšo.

„Zdaj pa po koze. — Dimka na... na...“

Ker sta bili kozi jako domači, sta ju kmalu privedla v senco k vozku.

„Dimko priveževa tukaj na odsebnih, Belko pa na ksebnih strani. Daj mi vrv semkaj!“

Privezal ji je vrv okoli rogov in konec je pripel nazaj za kratko vrvico, ki je bila na sredi sprednje strani. Težje je bilo upreči Dimko, ker ni imela rogov.

„E kaj, bodem pa za vrat privezal, saj voli in krave imajo jarme tudi na vratu.“

„Oje še priveži, oje“, je dejala Lojzika videč, da visi k tlom.

„Juhè! to bodo vozili naši „konjiči!“ Cebekov in Štruceljnov se naj skrijeta s svojimi suhimi kravami. — Pojdi na voz“, rekel je sestrici.

„Kaj pa, če se zvrne?“ je dejala boječe.

„Zvrne? Kaj se bojiš! Ali ni pašnik raven, saj ni jarkov? Le hitro na voz!“

Rada bi se bila peljala in bala se je.

„No, če nočeš, bodem se pa sam peljal.“

„Je-li, saj bodeš pazil?“ ga je prašala proseče, ker žal bi ji vendar bilo, če bi se ne mogla voziti. „Obrni vozek tako, da se bova najprej peljala tja proti polju.“

Obrnil je vozek, stopila je nanj in se je varno vsedla. Iz očij ji je sijala radost in bojazen hkratu. Tonek je stal poleg vozka z bičem v roki ponosen, gotovo bolj ponosen kakor cesarjev kočijaž poleg iskrih konjev in zlate kočije. Belki je bil za rog privezal en konec vrvice, a drug konec je držal v levici kot vajet. Vsedel se je na vozek, a ni si utegnil poravnati sedeža, kar sta potegnili kozi in zdirjali z vozkom preko pašnika. Šlo je kot blisk.

Prestrašila sta se. — Prvi se je zavedel Tonek in krepko je potegnil za vajet, a — zaman, kozi sta dirjali naprej. Vlekel je z vso silo za vrvico in res, „konjiča“ sta se ustavila.

„Joj, kako sem se ustrašila, menila sem, da se bode vse skupaj zvrnilo.“

„Ti se kar bojiš“, rekel je Tonek, in roka že se mu je tresla prestanega strahu, „še mene strašiš, saj se ni nič zgodilo.“

Skočil je raz voz. Kozi sta se ustrašili, se spustili zopet v beg in mu iztrgali vajet iz rok. Lojzika je prestrašena kričala, in Tonek je hitel za vozkom, a ni ga mogel doteči. Šlo je čez drn in strn, prek njiv.

Pridirjali sta kozi do ceste. Ob njej je bil jarek in v njem je obtičal vozek. Tamkaj blizu so delali mati in prihiteli so, ko so slišali Lojzikin krik. Prisopihal je tudi Tonek, ves izmučen od naglega teka in straha.

Desno kolo se je bilo strlo, in torej je obtičal vozek. Lojzika je ležala v jarku. Poškodovala se sicer ni, ker je zletela iz vozka pri padcu v blato. A kakšna je bila?! Vsa trda prestanega strahu je tičala v blatu, da so jo mati komaj potegnili ven.

„Ljuba mati, ljuba mati, nikoli ne bodem več“, je prosil Tonek, ker vedel je, da kaznen ne bode izostala.

„Tiho sedaj“, dejali so mati strogo, „kozi odveži in spravi domov!“

Zvečer pa je pela doma šiba brezovka, in Tonek je spoznal, da kozi nista sposobni za vožnjo. Lojziki pa je prešlo vse veselje, da bi se še kedaj vozila s kozama.

To vam je bilo drugi dan smeha in draženja, ko so šli draženski otroci v šolo.

„Kozji pastir, kozji pastir!“

„E kaj — kozar-kočijaž pač ni ne kozji pastir.“

„Kozji pastir — kozar kočijaž — kozji kočijaž . . .“, tako je donelo o vseh stranih, od ust do ust. Tonek pa je šel mirno svojo pot naprej. Ko mu je bilo draženja že praveč, dejal je srdit: „Le zabavljajte, le, a menite li, da še dobite kedaj več sira, kozjega sira? O ne, nikoli več!“

Samozavestno je korakal naprej, ker vedel je, da ne bode njegova grožnja brez uspeha. In res, utihnili so in se spogledali, meneč, ej sira bi pa bilo škoda, okusnega kozjega sira, in Tonek je bil vedno tako radodaren.

„Tonek, meni bodeš še dal, jeli meni, saj te imam rad, in dražil te ne bodem več?“

„In jaz te ne bodem.“

„Jaz tudi ne.“

„In jaz ne“, tako so klicali drug za drugim. Kaj je hotel, trdega srca ni bil, in takim prošnjam in obljubam se ni mogel več ustavljati. Segel je v torbo in privlekel iz nje nekaj v papir zavitega. Takoj so ga vsi obstopili in delil je sir, okusen kozji sir, da je vsega razdal. Res ni dobil nobeden dosti, le nekoliko drobtinic, pa je bil vendar vsak zadovoljen. In zopet so se smejali in radi imeli.

Zorán.

Bajka.

Božji volek, čuri-muri,
Božji volek, dober dan!
Kdo ti je otvoril duri,
Kdo te vzdramil je iz sanj?

Glej ga no, kako drži se —
Čuri-muri, pika-škric,
Kak si ogleduje lise —
Pajkov bratec, mušji stric —

Da, kako se opasuje,
Kot bi htel na božjo pot,
Pa že skoraj omaguje,
Oh, saj pravim, tak-le trot!

„Rilec stari, jezikavi,
Kaj boš ti, ki nič ne veš,
Misliš, da si lev v puščavi —
Pa si — strahopetni jež.“

Josip Bekš.

LISTJE IN CVETJE.

Iz zaklada naših pregovorov.

19. Boljši je kos kruha v žepu, kakor šopek za klobukom.

Ta pregovor je, kakor že kaže besedilo, vzet iz življenja preprostega ljudstva. Naše ljudstvo ima veliko spoštovanje do kruha. Ne pusti, da bi se drobtinice valjale po tleh ali po kakem drugem neprimernem kraju. Če je po nesreči padel kosček kruha na tla, se pobere in spoštljivo poljubi, predno se položi na odločeni kraj. Kako častno mesto ima „kolač“ o veliki noči in „poprtnik“ o božičnih praznikih! In to po vsej pravici, saj je Zveličar sam tako ganljivo lepo počastil kruh: odločil ga je za najsvetejše opravilo, sv. mašo in obhajilo, dvakrat je naredil s kruhi veličasten čudež in tudi v svojo molitev je postavil prošnjo za vsakdanji kruh.

S kruhom postrežejo dobre matere in gospodinje sorodnikom in znancem ob prihodu in odhodu. Znano mi je, da najboljše med njimi ob vsaki peki spečejo še nekaj „hlebkov“ za miloščino. I, saj „Vrtčevi“ čitatelji dobro vedó, kako se jim je zlasti v detinskih letih srce razveselilo, ko so jim dobra tetka, postrežljiva botrica, blagodušna sosedova mati odrezali lep kos kruha, rekoč: „Ná, le spravi, bo za popotno; kruh zmiraj prav pride“. In kako resnične so bile zadnje besede, ste se kmalu prepričali. Kaj ne, kruh ima zato vsak tako rad, ker ni nihče rad lačen.

Pa kakor je med našim preprostim narodom znamenje blagodušnosti in dostojne olike, če tako radi postrežejo s kosom kruha; tako bi bilo pa nevhvaležno in neollikano, ko bi kdo ne hotel sprejeti ponujenega darú. Zato rad pristavlja oni, ki daje, in tudi oni, ki sprejme: „Kruha se ne smemo braniti“, ali pa še rajše naš pregovor: „Boljšje je kos kruha v žepu, kakor šopek (pušelj) za klobukom“

Naš pregovor ima pa še obširnejši in globočji pomen. Tudi preprosti ljudje, zlasti mladi, so namreč radi nekoliko nečimerni. Ker se pa ne morejo, kakor meščani, ponašati z zlatom in srebrom, s svilo in baržunom, naberejo si pisanih cvetic in jih povežejo v šopek ter mladeniči vtaknejo za klobuk, deklice pa pripnejo na obleko.

Tako imajo dva zastopnika: kruh pomeni blagostanje, šopek pa lepoticje in ponašanje. Pregovor: „Boljši je kos kruha v žepu, kakor šopek za klobukom“ torej uči: Najprej naj bi se skrbelo za potrebno in koristno, potlej še le za kratkčasno in „imenitno“. Vsakemu bi se zdel smešen lačen gizdalin! Milovanja so vredni oni nečimerni ljudje, ki se med svetom ponašajo z dragoceno obleko in drugo imenitnostjo, doma pa stradajo! Kaj ne, tudi tukaj se lahko prepričate, kako dobri učitelji in svetovalci so naši pregovori.

Rešitev „Rebusa“ v 5. številki: Boljši je kos kruha v žepu, kakor šopek za klobukom.

Prav so rešili: Mataje Leo, drugošolec, Šavnik Ana, Bradaska Albina, učenki II. razreda v Kranju; Trafenik Neža in Florijan pri Sv. Florijanu pri Rogatu; Čander Alojzij in Planinšek Martin, učenca v Zibiki pri Celju.

Rešitev demanta v 5. številki:

k
g a d
k a n j a
k a n a r e c
o b r o k
l e n
c

Prav so rešili: Levce Roman, gimnazijec v Ljubljani; Preglej Hedvika, prodajalka v Trzinu; Jamnik Ana in Završnik Antonija, učenki V. razreda v Škofji Loki; Zorko Zvonimir, Piro Fr., Ozmeč Cvetko, Korošec Boleslav, Peršuh Zvonimir, gimnazijci v Ljubljani; Kovačič Josipina v Pristavi pri Sv. Emi.

Oboje so prav rešili: Kukovec Fr., Ranter Fr., učenca v Svetinjah pri Ormožu; Grošelj Lucija, Karmelj Anica, Košir Josipa, Kramer Olga, Macher Fanci, Rant Terezija, Solar Jerica, Štirn Ivanka, Šubić Minka, učenke V. razr.; Hajnrihar Julči, Močnik Mici, Lapajne Marica, učenke IV. razr., Homan Anica, učenka II. razr.; Sadar Mirko, učenec V. razr., Varl Metka, Blaznik Minka, Kristan Julka in Kos Polonca, v Škofji Loki; Debenjak Marica, učenka v Materiji (Istra); Jerin Alojzij, učenec v Zagorji ob Savi; Čerov Fani, Šutej Slavica, Rodešer, Roš Al., učenke meščanske šole, Stros F., Svetina Rozika, Čop Ana, Jekler Jos., Dolenc Angelica, Martinčič Angelina, Peternel Mici, Pezdich M., učenke ljudske šole v Škofji Loki.

Prošnja. One p. n. naročnike, kateri še niso poravnali vse naročnine, prosimo, da bi blagovolili kmalu popraviti to zamudo.

„Vrteo“ izhaja 1. dné vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h. — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76. v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniki dom“, — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.